

Nr 312.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.; given Stockholms slott den 8 oktober 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården; och
- 2) lag om ändrad lydelse av 21 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382).

GUSTAF.

Gustav Möller.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Det föreslås, att länsstyrelse skall äga att, när skäl därtill äro, upptaga till prövning ansökning om gottgörelse av statsverket för utgiven fattigvård och utgivna bidragsförskott, även om ansökningen göres senare än som är föreskrivet. För närvarande kräves Konungens förordnande för att sådan ansökning skall kunna prövas. I viss anslutning till vad sålunda hittills gällt, föreslås vidare att om länsstyrelsen anser ansökningen icke böra upptagas till prövning, länsstyrelsen skall underställa Konungen frågan om så bör ske. Den föreslagna ändringen i fattigvårdslagen medför automatiskt, att motsvarande regler komma att gälla beträffande ansökning om gottgörelse av statsverket för utgift för barn, som omhändertagits enligt barnvårdslagen.

Förslag

till

L a g**angående ändrad lydelse av 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422)
om fattigvården.**

Härigenom förordnas, att 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 om fattigvården¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)***61 §.**

1 mom. Vill fattigvårdsstyrelse — — — fattigvårdsstyrelsen delgivet.

Vid ansökningen — — — böra bifogas.

Sedan Konungens — — — av ansökningarna.

Konungen må när skäl därtill äro förordna, att ansökning som här avses skall av Konungens befallningshavande upptagas till prövning, ändå att den göres senare än i första stycket sägs. Över sådan ansökning meddelar Konungens befallningshavande beslut så snart ske kan.

När skäl därtill äro må ansökning som här avses upptagas till prövning, ändå att den göres senare än i första stycket sägs. Finner Konungens befallningshavande så ej böra ske, skall frågan härom underställas Konungen. Över ansökning, som upptages till prövning i den ordning nu sagts, meddelar Konungens befallningshavande beslut så snart ske kan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse av 61 § 1 mom. se SFS 1936: 265.

Förslag

till

L a g**om ändrad lydelse av 21 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382).**

Härigenom förordnas, att 21 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)***21 §.**

Gottgörelse av statsverket för utgivna bidragsförskott sökes av barnavårdsnämnden hos länsstyrelsen. Ansökning, avseende nämndens kostnader för förskott som belöpa å visst budgetår (den 1 juli—den 30 juni), skall göras före utgången av därefter följande budgetår. *Konungen må dock, när skäl därtill äro, förordna, att ansökning skall av länsstyrelsen upptagas till prövning, ändå att den göres senare.* Ansökning avfattas enligt fastställt formulär.

Gottgörelse av statsverket för utgivna bidragsförskott sökes av barnavårdsnämnden hos länsstyrelsen. Ansökning, avseende nämndens kostnader för förskott som belöpa å visst budgetår (den 1 juli—den 30 juni), skall göras före utgången av därefter följande budgetår. När skäl därtill äro *må dock ansökning* upptagas till prövning, ändå att den göres senare. *Finner länsstyrelsen så ej böra ske, skall frågan härom underställas Konungen.* Ansökning avfattas enligt fastställt formulär.

Sedan länsstyrelsen — — — beviljat belopp.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 8 oktober 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, VOUGT, ZETTERBEEG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler fråga om *decentralisering av vissa ärenden angående återställande av försutten tid* samt anför därvid följande.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 6 juni 1947 tillkallade statsrådet Danielson följande personer att utreda möjligheterna av en ytterligare decentralisering inom statsförvaltningen, nämligen landshövdingen Th. Bergquist, tillika ordförande, samt ledamoten av riksdagens första kammare professorn N. Herlitz, statskommisariern B. E. Johnsson, direktören i landskommunernas förbund S. Larsson, statssekreteraren I. Lindell, ledamoten av riksdagens andra kammare hemmansägaren Hj. R. Nilson, landssekreteraren N. O. Åkesson och ledamoten av riksdagens första kammare direktören i tjänstemännens centralorganisation V. Åman. Utredningen, som antagit namnet decentraliseringsutredningen, har i en med nr 14 betecknad, till socialdepartementet överlämnad promemoria angående återställande av försutten tid i vissa ärenden rörande statsbidrag m. m. bland annat berört vissa i det följande närmare angivna bestämmelser i lagen om fattigvården, barnavårdslagen och bidragsförskottslagen samt därvid föreslagit vissa decentraliseringsåtgärder.

Gällande förhållanden.

I 8 kap. 60 och 61 §§ *lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården* finnas bestämmelser angående rätt för fattigvårdssamhälle att i vissa fall erhålla gottgörelse av staten för utgiven fattigvård. Sådan gottgörelse utgår enligt 60 § dels för fattigvård, som lämnats utlänning, dels ock för fattigvård, som lämnats svensk medborgare, då hans hemortsrätt ej kan utrönas eller i vissa fall då såväl han som vissa av hans anhöriga oavbrutet under minst tre år vistats utom det fattigvårdssamhälle, där han äger hemortsrätt. I 61 § 1 mom. föreskrives, att fattigvårdsstyrelse, som vill erhålla gottgörelse av staten för fattigvård, skall göra ansökning därom hos Konungens befallningshavande för varje år inom februari månad året efter det, då fattigvården av fattigvårdssamhället utgivits. Har fattigvårdsstyrelsen sökt att av annat

fattigvårdssamhälle eller enskild person utfå ersättning för fattigvårdskostnad, men talan därom ogillats, räknas tiden för sökande av gottgörelse från det länsstyrelsens utslag i tvisten vunnit laga kraft mot samhället eller, om det överklagats, från det kammarrättens utslag blivit fattigvårdsstyrelsen delgivet. Konungen må när skäl därtill äro förordna, att ansökning som här avses skall av länsstyrelse upptagas till prövning, ändå att den göres senare än nyss sagts.

I 63 och 65 §§ *lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslagen)* givas bestämmelser angående rätt för kommun att i vissa fall erhålla gottgörelse av staten för utgift, som kommunen haft för vård av person, som omhändertagits enligt barnavårdslagen. Jämlikt 63 § utgår dylik ersättning av statsmedel enligt samma grunder, som stadgas i 60 § lagen om fattigvården beträffande gottgörelse för fattigvård, d. v. s. dels för vård åt utländsk medborgare och dels för vård åt svensk medborgare, då dennes hemorts rätt icke kan utrönas, eller i vissa fall då han oavbrutet under minst tre år vistats utom hemortskommunen. Vidare utgår jämlikt 63 § barnavårdslagen ersättning av statsmedel för utgift, som vistelsekommun haft för skyddsuffostran av person, som omhändertagits med stöd av 22 § d) samma lag. Enligt 65 § gäller i avseende å behandling av frågor om ersättning av staten för utgift för omhändertagen person m. m. ävensom i avseende å tid för anhängiggörande av talan i tillämpliga delar vad för motsvarande fall är stadgat i 8 kap. i lagen om fattigvården.

I 21 § *lagen den 11 juni 1943 (nr 382) om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslagen)* är stadgat, bland annat, att gottgörelse av statsverket för utgivna bidragsförskott skall sökas av barnavårdsnämnden hos länsstyrelsen. Ansökning, avseende nämndens kostnader för förskott som belöpa å visst budgetår, skall göras före utgången av därefter följande budgetår. Konungen må dock, när skäl därtill äro, förordna att ansökning skall av länsstyrelsen upptagas till prövning, ändå att den göres senare.

Decentraliseringsutredningen.

I sin förenämnda promemoria har decentraliseringsutredningen anført, att utredningen övervägt, huruvida nu omförmälda ävensom vissa därmed likartade bestämmelser angående återställande av försutten tid för sökande av statsbidrag eller annan gottgörelse av statsverket borde ändras på sådant sätt, att underordnade myndigheter — i här ifrågavarande fall länsstyrelserna — finge möjligheter att själva pröva frågan om återställande av tid, som försuttits.

Utredningen har inledningsvis erinrat, att de statliga ersättningar, bidrag eller understöd, som på skolväsendets, sjukvårdens, socialvårdens och andra områden jämlikt skilda författningar kunde utgå till kommuner eller enskilda, i vissa fall beviljades av Kungl. Maj:t, medan i andra fall underordnade myn-

digheter tillagts beslutanderätten. Som villkor för rätt att komma i åtnjutande av dylika förmåner vore ofta stadgat, att ansökan därom skulle ingivas inom viss tid. I andra fall saknades helt bestämmelser härom. Stundom förekomme dylika bestämmelser endast i form av en anvisning; ansökan *borde* ingivas inom viss tid. Där påföljd av försummelse att iakttaga föreskriven tid vore uttryckligen stadgad, angåves den så, att ansökningen icke kunde upptagas till prövning eller att rätten till ersättning vore förfallen. Ofta vore emellertid en bestämd tid villkorlig antingen på så sätt att Kungl. Maj:t eller annan överordnad myndighet jämlikt särskilda bestämmelser tillagts dispensrätt eller ock därigenom att Kungl. Maj:t med stöd av sin allmänna maktbefogenhet kunde dispensera från en av Kungl. Maj:t fastställd tidsbestämmelse.

Härefter har utredningen omnämnt de i § 18 regeringsformen och 58 kap. rättegångsbalken upptagna bestämmelserna om återställande av försutten tid samt anmärkt att rättegångsbalkens regler ansetts kunna analogt tillämpas även för den del av förvaltningsförfarandet som den egentliga förvaltningsprocessen utgör, men att i fråga om dispens från bestämmelser om viss tid för ingivande av ansökan om statsbidrag man i vissa fall utgått från att de allmänna reglerna om återställande av försutten tid icke vore tillämpliga. Å ena sidan syntes nämligen stundom ha förutsatts att varje försummelse att iakttaga lagstadgad frist, oavsett orsaken, medförde ovillkorlig förlust av rätten till bidrag, medan å andra sidan man vid införande av bestämmelser om dispensrätt icke ifrågasatt såsom villkor för dispens att laga förfall skulle föreligga, utan att prövningen skulle vara rent diskretionär.

I det följande har utredningen anført, att anledningen till att krav uppställts på att ansökan skulle vara gjord inom viss tid huvudsakligen torde sammanhänga med statsfinansiella eller åtminstone budgettekniska ordningssynpunkter. Dessutom medförde en relativt begränsad fatalietid bland annat också den fördelen att nöjaktig granskning och utredning lättare kunde verkställas.

Utredningen har vidare anført att det i allmänhet icke borde ifrågakomma att under normala förhållanden åt annan myndighet än Kungl. Maj:t anförtro prövningen av frågor om återställande av försutten tid i sådana mål och ärenden, däri två eller flera parter stå emot varandra eller där annan enskild rätt än den sökandes eljest kan röna inverkan genom en dylik åtgärd. Annorlunda ställde det sig i fråga om ett mellanhavande uteslutande mellan staten och ett annat offentligt eller enskilt rättssubjekt och där detta mellanhavande endast avsåge fråga om fullgörande av en staten enligt utfästelse i viss författning åvilande skyldighet att för särskilt ändamål lämna vissa prestanda. De intressen, till vilkas skydd bestämmelser om fatalietider eljest vore givna, berördes icke i dessa fall, där bestämmelserna om fatalietid väsentligen torde vara betingade av förut antydda ordningssynpunkter. Då prövningen av frågor om återställande av försutten tid i dessa slag av ärenden, såsom i vissa fall uttryckligen angivits, borde vara rent diskretionär och uteslutande grundas

på hänsyn till skälighet, syntes prövningen knappast vara av den art, att den i princip behöfde förbehållas Kungl. Maj:t. Vissa avsteg från denna eljest tillämpade regel hade också redan förekommit.

Med hänsyn till att framställningar om dispens av förevarande slag i allmänhet vunno bifall, kunde det, enligt vad utredningen vidare anför, synas som om dessa bestämmelser om fatalietid utan större olägenhet skulle kunna helt undvaras. Till stöd för en sådan uppfattning skulle också kunna anföras, att åtskilliga bestämmelser om dylika fatalietider enligt vad för utredningen upplysts tolkades som innefattande allenast en anvisning, även då en sådan tolkning ur formella synpunkter måste te sig mycket tvivelaktig. Av en jämförelse mellan olika bidragsformer med eller utan bestämmelser om fatalietider syntes vidare framgå, att några enhetliga principer beträffande föreskrivandet av dylika bestämmelser knappast torde ha förelegat. Det torde emellertid vara uppenbart, att de ordningssynpunkter, som bestämmelserna avsåge att tillgodose, måste tillmätas en avsevärd vikt. Fördenskull torde alltjämt kravet på iakttagande av de i olika fall stadgade tidsbestämmelserna i allmänhet böra upprätthållas. Däremot syntes en förenkling, som i och för sig måste anses angelägen, kunna vinnas genom en decentralisering av beslutanderätten i dispensärendena. Förutom en lättnad i Kungl. Maj:ts arbetsbörd skulle också vinnas fördelar i form av minskad väntetid för de sökande med allt vad detta innebure. Ur statens synpunkt syntes också önskvärt att eftersläpningen i fråga om utbetalningarna icke ökades genom en onödigt omständlig behandling av förekommande dispensärenden.

Decentraliseringsutredningen har härefter anført följande.

Det torde icke behöva särskilt framhållas, att den decentralisering, som här bör eftersträvas, måste taga sikte på att dispensärendena få avgöras av samma myndighet, som har att pröva huvudfrågan. I den mån som i denna ingår en viss skälighetsbedömning, synes dispensfrågan lämpligen kunna prövas som ett led i ärendet av samma myndighet, som har att avgöra huvudfrågan. Men även i de fall då något skälighetsmoment icke förefinnes beträffande prövningen av huvudfrågan, torde dispensfrågan i regel icke bereda större svårigheter än att den utan olägenhet kan anförtros den bidragsbeviljande myndigheten.

Då utredningen är medveten om att en decentralisering av beslutanderätten kan befaras medföra en viss ökning av försummelserna att iakttaga föreskrifterna om ansökningstider, har utredningen övervägt möjligheterna att på något sätt råda bot härför. I nu gällande bestämmelser om dispensrätt är i allmänhet föreskrivet, att dispens må meddelas, när skäl därtill äro. Att på något sätt närmare angiva arten av de skäl, som må godtagas, torde icke vara möjligt, även om vissa allmänna synpunkter kunna anföras. Sålunda synes det rimligt, att fordringarna på de förebragta skälens styrka ökas i förhållande till dröjsmålets längd eller vid upprepade försummelser. För att understryka vikten av att en verklig prövning kommer till stånd skulle därför i samband med en decentralisering kunna övervägas att skärpa kravet på så sätt, att för medgivande av dispens skulle erfordras »särskilda skäl» eller »synnerliga skäl». En annan utväg för att motverka den befarade ökningen av försummelserna vore att till stöd för de fastställda fristerna införa vissa sanktioner. Såsom sådana skulle kunna tänkas exempelvis straffavgifter antingen i form av viss ränta å sökta belopp eller såsom stämpelavgift å beslut om dispens.

Trots sina betänkligheter med avseende på en befarad ökning av försummelserna anser sig utredningen emellertid icke böra förorda vare sig en skärpning av bestämmelserna om förutsättningarna för dispens eller införandet av något särskilt slags sanktioner i samband med decentralisation av beslutanderätt, som med eller utan stöd av uttrycklig bestämmelse nu tillkommer Kungl. Maj:t. Det förhåller sig ju dock så att en försummelse i och för sig medför att vederbörande sökande icke längre har en ovillkorlig rätt att få sin ansökan sakligt prövad. Men därjämte torde också på detta område bättre förutsättningar för ett fullgott handhavande av de kommunala angelägenheterna komma att skapas genom kommunindelningsreformen. Det torde därför kunna förut sättas att försummelserna därigenom skola komma att minska.

Under åberopande av det anförda har utredningen beträffande nu ifrågasvarande författningar föreslagit, att 61 § 1 mom. lagen om fattigvården och 21 § bidragsförskottslagen gäves sådan lydelse, att länsstyrelse erhöle rätt att, när skäl därtill äro, till prövning upptaga ansökan, ändå att den göres senare än i dessa lagrum är stadgat. Genom den föreslagna ändringen av fattigvårdslagen komme motsvarande att gälla beträffande barnavårdslagen enligt dess 65 §.

Beträffande ett stort antal andra författningar, berörande såväl socialdepartementets som andra departements verksamhetsområden, har utredningen föreslagit ändringar, avseende att på enhetligt sätt reglera frågan om dispens, då ansökan om statsbidrag ingives senare än i vederbörande författning föreskrives. De ifrågasatta författningsändringarna avse i flertalet fall införande av uttrycklig bestämmelse om dispensrätt där sådan bestämmelse saknas. I några fall där för närvarande dispensregler finnas föreslår utredningen att dessa ändras så att dispensrätten överflyttas på vederbörande myndigheter, därvid i vissa fall tillika ifrågasättes att helt slopa stadgade tidsfrister.

Beträffande *fullföljd av talan* mot beslut, varigenom länsstyrelsen eller annan underordnad myndighet avslagit framställning om dispens från viss stadgad frist, har decentraliseringsutredningen anført följande.

Därest icke i samband med decentraliseringen särskilda föreskrifter om fullföljd meddelas, synes i huvudsak följande komma att gälla.

I ärenden, som avses i 61 § fattigvårdslagen och 65 § barnavårdslagen, anföras besvär hos kammarrätten, som blir sista instans (81 § 5 mom. och 82 § fattigvårdslagen samt 84 § 1 och 4 mom. barnavårdslagen). I övriga ärenden anföras besvär hos Kungl. Maj:t, därvid huvudparten av ärendena komma att handläggas i regeringsrätten (2 § 2 mom. sista punkten samt 4 mom. lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt).

I denna fråga vill *utredningen* för sin del anføra, att möjlighet till fullföljd av talan mot beslut om avslag å dispensansökan torde böra finnas samt att det ur såväl principiell som praktisk synpunkt torde vara angeläget att samtliga frågor av förevarande slag få prövas av en och samma sista instans. Då huvudvikten vid prövningen av dessa frågor torde ligga vid de rent diskretionära synpunkterna, synes mindre lämpligt att anförtro prövningen åt domstol. Utredningen får därför, med hänsyn också till önskvärheten av att i möjligaste mån hittillsvarande praxis vid ärendenas behandling bör bibehållas, föreslå att fullföljd av talan i dessa ärenden skall ske hos Kungl. Maj:t i statsrådet.

För detta ändamål erfordras ändringar *dels* i 81 § 5 mom. fattigvårdslagen och 84 § 1 mom. barnavårdslagen ävensom i samband därmed 2 § 2 mom. 3 och 4 punkterna regeringsrättslagen, *dels ock* 2 § 2 mom. 6 punkten samt 4 mom. 1, 3 och 4 punkterna i sistnämnda lag.

Yttrandena.

Över decentraliseringsutredningens promemoria såvitt denna angår nu förevarande författningsändringar ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser ävensom svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

I samtliga sålunda avgivna yttranden tillstyrkas de av decentraliseringsutredningen föreslagna ändringarna i fattigvårdslagen och bidragsförskottslagen eller lämnas förslagen utan erinran. Vad beträffar promemorians innehåll i övrigt är förhållandet i stort sett detsamma utom såvitt angår ett par av utredningen framförda förslag. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har dock anfört vissa allmänna betänkligheter mot innehållet i promemorian. Enligt länsstyrelsen syntes, då för sent ingivna ansökningar enligt länsstyrelsens erfarenhet vore ytterst sällan förekommande, ej mycket vara vunnet med de ifrågasatta ändringarna, som å andra sidan kunde befaras föranleda, att den sökande allmänheten bleve slarvigare med att iakttaga stadgade tider. Härtill komme att olika myndigheter säkerligen komme att tillämpa skiljaktig praxis. *Länsstyrelsen* ville dock icke motsätta sig utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har uttryckt vissa farhågor för att bristande enhetlighet i tillämpningen skulle bliva följderna av förslagets genomförande. Denna olägenhet borde dock i viss utsträckning kunna elimineras genom vägledande utslag i besvärsmål, varjämte tveksamma spörsmål borde kunna lösas genom behandling på de årligen återkommande landskamrerarmötena. Även om ur enhetlighetssynpunkt viss tveksamhet kunde råda, tillstyrkte dock länsstyrelsen förslaget med hänsyn till de påtagliga fördelar i fråga om snabbheten i förfarandet som det komme att medföra. Även *länsstyrelsen i Gotlands län* har berört frågan om enhetliga grunder för dispensrättens utövande och ifrågasatt att länsstyrelserna underrättades om hittills tillämpad praxis eller eljest erhöle direktiv i ämnet. Ett likartat uttalande har gjorts av *länsstyrelsen i Örebro län*.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har med anledning av promemorian ifrågasatt om det icke vore tekniskt möjligt att i särskild författning meddela ett allmänt stadgande om dispens, i huvudsak innebärande att den statliga myndighet, som i första instans hade att sakligt pröva framställning om ersättning av statsmedel, även ägde pröva frågan om eventuell dispens.

Att den föreslagna decentraliseringen icke bör få leda till en ökning av försummelserna att iakttaga föreskrivna tidsfrister och att fördenskull kravet på iakttagande av fastställda tidsbestämmelser i allmänhet bör upprätthållas framhålls av *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*.

I fråga om besvärsrätten anför *länsstyrelsen i Uppsala län* att det knap-

past vore principiellt lämpligt att part som vägrats begärd dispens tillerkändes besvärsrätt, men att det syntes klart, att parten genom ansökningsförfarande skulle kunna få frågan prövad hos Kungl. Maj:t.

Här må anmärkas, att i några yttranden, vilka beröra särskilda områden, framförts vissa synpunkter, som här torde få återgivas.

Medicinalstyrelsen har sålunda såvitt angår styrelsens verksamhetsområde ifrågasatt, om icke fatalieföreskrifter kunde avvaras och ersättas av en anvisning att ansökan eller rekvisition bör ingivas före viss tid. Enahanda ståndpunkt har intagits av *1946 års statsbidragssakkunniga för hälso- och sjukvården*, vilka förklarar sig ha i sitt slutbetänkande utformat bestämmelser av förevarande slag på detta sätt, ävensom av *svenska landstingsförbundet* och *svenska stadsförbundets sjukvårdsdelegation*.

Departementschefen.

De gällande reglerna om rätt för Kungl. Maj:t att återställa försutten tid i fråga om ansökning om gottgörelse av staten infördes i fattigvårdslagen år 1936 och i bidragsförskottslagstiftningen år 1941. Kungl. Maj:ts dispensrätt begränsades därvid icke till sådana fall, i vilka laga förfall kunde sägas föreligga, såsom från vissa håll föreslagits, utan man valde att giva Kungl. Maj:t en diskretionär prövningsrätt i varje särskilt fall. Sedan dess har årligen till Kungl. Maj:t inkommit ett icke obetydligt antal ansökningar om dispens jämlikt ifrågavarande bestämmelser. Under år 1947 behandlades i socialdepartementet tillhoppa 25 dylika dispensärenden enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna samt 73 enligt bidragsförskottslagen. För tiden 1 januari—30 september 1948 äro motsvarande tal 17 respektive 32. Vid prövningen av ansökningar av ifrågavarande slag har Kungl. Maj:t ställt jämförelsevis små krav på de åberopade skälen, då billigheten ansetts tala för att försummelse att iakttaga den lagstadgade tiden icke borde medföra förlust av möjlighet till gottgörelse. I vissa fall, där försummelsen ansetts vara mera väsentlig, har i Kungl. Maj:ts beslut intagits en särskild erinran om vikten av att i fortsättningen ingiva dylika ansökningar inom stadgad tid. Endast i undantagsfall har dispens icke beviljats. Samtliga de under år 1947 prövade ansökningarna hava sålunda bifallits. Under år 1948 har en dispensansökning jämlikt 61 § 1 mom. lagen om fattigvården avslagits, medan övriga bifallits.

Med hänsyn till mängden av de ärenden av ifrågavarande slag, vilka årligen komma under Kungl. Maj:ts prövning, samt ärendenas beskaffenhet, synes det mig önskvärt, att en förenkling av förfarandet beträffande dessa ärenden kommer till stånd. På de allmänna grunder som decentraliseringsutredningen anfört torde bestämmelserna om fatalietid i 61 § 1 mom. lagen om fattigvården och 21 § bidragsförskottslagen alltjämt böra bibehållas. Det i några yttranden framkastade förslaget att bestämmelser om tidsfrister för ingivande av ansökan om bidrag eller gottgörelse av statsmedel böra utbytas mot föreskrifter av innehåll att sådan ansökning bör vara ingiven inom viss tid synes mig på här förevarande område icke lämpligt. I enlighet med

utredningens förslag böra emellertid bestämmelserna ändras på sådant sätt, att det i framtiden skall ankomma på länsstyrelserna att själva pröva ansökningar om återställande av försutten tid. Härför talar särskilt att man därigenom skulle vinna att ärendena kunna snabbare avgöras. Liksom utredningen finner jag anledning saknas att skärpa det nu uppställda kravet för att dispens skall kunna medgivas så att därför skulle fordras »särskilda skäl» eller »synnerliga skäl». Visserligen kan man icke bortse från den omständigheten, att den föreslagna decentraliseringen kan komma att medföra en viss ökning av försummelserna, men farhågorna härför böra ej överdrivas. En sökande, som försuttit den stadgade tiden, har ju nämligen icke en ovillkorlig rätt att få sin ansökan prövad i sak, utan länsstyrelsen kan vägra att upptaga ansökningen till prövning. I enlighet med den praxis som i förevarande ärenden hittills tillämpats av Kungl. Maj:t bör emellertid sådan vägran ifrågakomma endast när en särskilt hög grad av försumlighet kan anses föreligga.

Vad angår rätten att fullfölja talan när länsstyrelse vägrat att upptaga för sent gjord ansökan till prövning är jag ense med utredningen därom att den överprövning av beslutet, vartill möjlighet bör finnas, bör göras av Kungl. Maj:t i statsrådet. På sätt anförts i ett yttrande synes emellertid dispensfrågan icke lämpligen böra bringas under Kungl. Maj:ts prövning besvärsvägen, då här är fråga om ett rent diskretionärt avgörande. Enär det vidare synes kunna förväntas att frågan huruvida ansökningen skall upptagas till prövning i flertalet fall kommer att dragas under Kungl. Maj:ts bedömande, när länsstyrelse ansett förutsättningar därför ej föreligga, vill jag föreslå att i dylikt fall länsstyrelsen skall underställa Kungl. Maj:t detta spörsmål. Härigenom torde ytterligare tidsutdräkt med den eventuella sakprövningen bäst undgås. Vid denna lösning av frågan bortfaller behovet av de av decentraliseringsutredningen ifrågasatta ändringarna i 81 § 5 mom. fattigvårdslagen och 84 § 1 mom. barnavårdslagen ävensom 2 § 2 mom. 3, 4 och 6 punkterna regeringsrättslagen. De av utredningen ifrågasatta ändringarna i 2 § 4 mom. sistnämnda lag beröra ej här ifrågavarande författningsändringar.

I enlighet med det anförda ha inom socialdepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården samt

2) lag om ändrad lydelse av 21 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382).

Föredraganden hemställer härefter, att ifrågavarande lagförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Lemne.